

Projecten

De middeleeuwen van binnenuit Middelaldercentret, forsøgcenter for historisk teknologi

Roeland Paardekooper

Op het Deense eiland Lolland, ten zuiden van het eiland Sjælland, ligt het bekendste middeleeuwse centrum van Denemarken, het Middelaldercentret. Op de grens tussen een stadje en een natuur-gebied, aan de Guldborgsund, de zee-engte tussen de eilanden Lolland en Falster, is vanaf het eind van de jaren tachtig een sfeervol centrum gegroeid.

Het project

Geschiedenis en achtergronden

In 1989 vierde het stadje Nykøbing haar 700 jarig jubileum. Eén van de initiatieven om hier wat kleur aan te geven was het nabouwen en in gebruik nemen van een blijde, een soort middeleeuwse katapult. Blijden, ook wel trébuchets genoemd, werden in de middeleeuwen ingezet bij de belege-ring van steden en kastelen. De lading van deze machines kon bestaan uit stenen, bijenkorven, houten vaten met brandende teer of kadavers. Er is veel tijd in gaan zitten om tot de reconstructies te komen die er nu staan. Men noemt het resultaat zelf een "good educated guess". De locatie die hier na veel zoeken voor gevonden werd, bevond zich op de andere oever van de Guldborgsund. Pro-bleem was en blijft dat deze zee-engte gebruikt wordt door pleziervaartuigen. Dat is dan ook de reden dat de blijden (want het zijn er tegenwoordig twee) niet zo scherp zijn afgesteld. De blijde is het embleem geworden van het centrum.

Het initiatief van het lokale museum was succesvol. Er werden ongeveer 15.000 bezoekers in drie weken geteld. Na de afsluiting van het jubileumjaar bleef er echter grote belangstelling voor het middeleeuwse apparaat zodat men doorging met dit voor groepen te demonstreren. Men besloot met een lokale school voor jonge werklozen een project te starten dat gedurende twee maanden zou lopen in de zomer van 1991. Conclusies na de zomer waren dat het grote bezoekersaantal bewees dat er een "markt" was voor een groter en meer permanent centrum. Tevens kon een dergelijk centrum een goede manier zijn om jonge werklozen aan ervaring te helpen. Na nog een seizoen succesvol gedraaid te hebben kon men eindelijk doorgroeien tot een volwassen project dankzij een aantal toeschietelijke fondsen.

Lolland en Falster vormen samen een door

de Europese Unie

Afb. 1. Logo van het Middelaldercentret

erkende achterstandsregio waardoor er aanspraak gemaakt kan worden op diverse fondsen. Gedurende de jaren die daarop volgden, met de successen van elk voorgaand seizoen in het achterhoofd, werden er nieuwe activiteiten gepland waarvoor in veel gevallen ook een huisje gebouwd moest worden. Het terrein wordt trouwens nog steeds gepacht. Men heeft plannen om er nog een stuk bos bij te pachten.

In de eerste jaren kwam men veel "middeleeuwse" problemen tegen die men zelf op moest lossen: ervaring met deze periode op educatieve erven was er slechts zeer sporadisch in Denemarken. Nu nog kan men aan de hand van de gebouwtjes de fouten en compromissen uit het verleden illustreren.

Het terrein

Het terrein is ingedeeld in vier verschillende activiteitsgebieden, namelijk het entreegebouw, de "experimentele machinerieën", de Marktstraat en de haven.

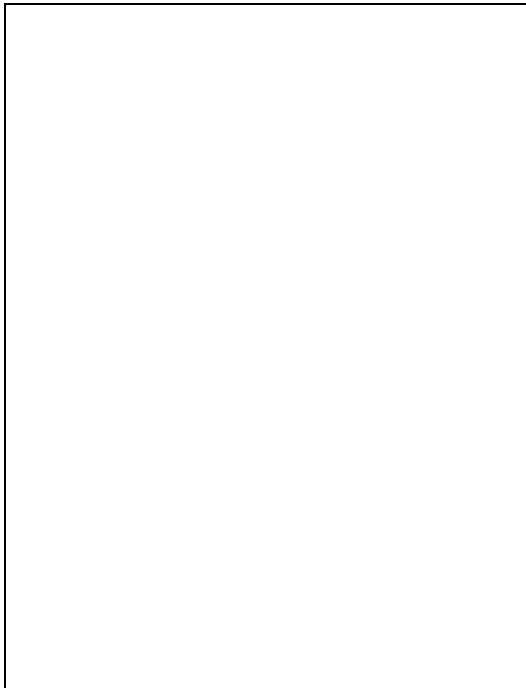
Het entreegebouw

De entreehal is vrij ruim opgezet, maar in de zomer kan het er toch erg druk zijn. Het aantal bezoekers is, net als het aantal schoolklassen, stijgende. In 1996 trok men 200.000 bezoekers. Natuurlijk is er een uitgebreide museumsboetiek waar men zaken kan kopen variërend van t-shirts tot bouwpakketjes en "ouderwets" snoepgoed. Maar er zijn ook sieraden en boeken te koop. Eigenlijk is de banketzaal een aparte vermelding waard. Onder de naam "de Gouden Zwaan" is in het moderne entreegebouw een ruimte ingericht

waar tot 80 personen in middeleeuwse sferen kunnen dineren. In de banketzaal zelf heeft men aan elk detail gedacht. Het is zelfs mogelijk om in de kleine middeleeuwse open keuken ouderwets te koken. Maar ook aan de moderne wens is tegemoet gekomen. Nooduitgangen zijn kundig verstopt, evenals verwarming en inbraakalarm. De achterliggende moderne keuken loopt echter het risico makkelijk "ontdekt" te worden. Aan de banken kan men genieten van middeleeuwse recepten, en bijvoorbeeld koffie is uit den boze. Het restaurant is volledig opgetrokken in 14e eeuwse stijl, met een aparte ruimte voor het gewone volk en een ruimte waar men aan kan zitten bij de heer van het dorp, ridder Henrik Svane. In deze laatste ruimte zijn schilderijen aangebracht die lijken op de voor de meeste Denen bekende kalkschilderingen uit de kerkjes. De vloer is hier belegd met geglazuurde tegels.

"De experimentele machinerieën"

In dit gedeelte, tegenwoordig aan het zicht van de tijdeigen Marktstraat onttrokken, zijn voor de kinderen allerlei apparaten ontwikkeld die inzicht bieden in middeleeuwse technieken, maar ook leuk zijn om te bedienen. Zo wordt er gebruik gemaakt van de techniek van een lier of van een braadspil van een laat middeleeuws schip om grote keien op te hijsen. Achter dit speelterrein is er een joustveld aangelegd, iets waar hier niet aan te ontkomen viel. De "toernooien" die georganiseerd worden zijn spectaculair voor de

toeristen die dit erg waarderen. In de reclames en op de ansichtkaarten zijn

Afb. 2. Plattegrond van het Middellaldercentret

1. entreegebouw met banketzaal, 2.. experimentele machinerie-en, 3. Marktstraat, 4. haven, 5. baken, 6. schoolterrein, 7. parking

het de tournerende ridders die het meest in het oog springen, naast de blijden. Na de eerste kleine, heeft men later nog een tweede gebouwd die een flinke maat groter is. Regelmatig worden hiermee stenen weggeslingerd.

De Marktstraat

Hier staan de oudste gebouwtjes, bijvoorbeeld het kleermakershuis. Dit is gebouwd als een blokhuut en gefundeerd op een laag grote veldkeien. De ontwerper van deze generatie huizen heeft zijn ideeën gebaseerd op Gotlandse voorbeelden. Pas later heeft men geprobeerd zoveel mogelijk binnen de landsgrenzen te blijven als men op zoek was naar een voorbeeld of een "verantwoording".

De middeleeuwen in Denemarken (1050-1550 A.D.) zijn altijd al een ondergeschoven kindje geweest. De vikingtijd wordt gezien als "de Gouden Eeuw" van het land. Daar gaat dan ook de meeste aandacht naar uit, naast de rijke prehistorie. Ook in wetenschappelijke kringen zijn de middeleeuwse specialisten dun gezaaid. Met middeleeuwen als thema deed men dus iets nieuws op Lolland.

De haven

In 1993 heeft men een haven uitgegraven. De ontwikkelingen van de laatste jaren in en om deze haven hebben gezorgd voor een bijzonder sfeervol stukje middeleeuwen. Als de bebouwing in de haven over enige tijd klaar is, vormt het een prachtig decor. Tegenover de haven staat de vuurbaak en is er een motte gepland.

In de jaren 1993 tot 1995 heeft men een replica gebouwd van een middeleeuws schip dat niet lang ervoor in dezelfde regio gevonden was, het "Gedesby" schip. Deze replica heeft men Agnete gedoopt. Doordat men eerst een model op schaal 1:2 had gebouwd waren veel problemen al opgelost voor het begin van de eigenlijke bouw. De bouw zelf heeft men over verschillende seizoenen uitgespreid. Men heeft alleen met middeleeuws aandoende technieken en gereedschappen gewerkt. Het scheepje is 12,5 meter lang en ziet er erg "plat" uit. De zeilexperimenten die men ermee gehouden heeft wijzen uit dat dit juist erg veel voordelen kan hebben. Waarschijnlijk heeft het origineel van de Agnete gediend als veerbootje. Twintig koeien vervoeren moet geen probleem zijn geweest. Een gemiddelde snelheid van 4 knopen en een top van 8 knopen zijn enige resultaten van de zeilproeven.

Jaarlijks meert ook de Kieler Hanse-Kogge af in de haven. Het bouwen van een eigen kogge is voor langere periode in de ijskast gezet wegens gebrek aan fondsen voor een dergelijk project. Wel heeft men geld weten los te krijgen voor de bouw van diverse gebouwen in de haven.

Naast de Agnete heeft men ook een praam nagebouwd en heeft men twee traditionele bootjes van de Færø-eilanden in bezit. Al deze vaartuigen worden gebruikt voor het publiek, maar ook voor de schoolgroepen.

Een uur of twee zeilen van het centrum vandaan ligt het pas verkregen eilandje Flatø. Hier wil men nog diverse voorzieningen treffen om ook hier groepen te kunnen onderbrengen.

Activiteiten

Er gaat eigenlijk geen enkel weekeinde voorbij zonder een riddertoernooi. Voor een gewoon middeleeuws dorp is dit een unicum, maar het *Middelaldercenter* trekt zoveel bezoekers, dat een toernooi per week wel gerechtvaardigd lijkt. Een dergelijk evenement wordt meestal gekoppeld aan andere activiteiten zoals: varen met Agnete, sport en spel, metaalbewerken, werken met leer, touw of textiel enzovoorts. Een gedetailleerd programma kan men vinden op de Internetpagina van het project. Speciale activiteiten worden ontplooid tijdens de marktweek, meestal in de maand juli, en in de herfstvakantie, wanneer het project nog een week extra de deuren opent voor het publiek.

Het is moeilijk een deel van het terrein af te sluiten voor de schoolgroepen. Aan de rand van het huidige terrein staat in het seizoen een aantal tenten waar meerdere dagen aaneen gebruik gemaakt kan worden. Het rollenspel begint meteen na aankomst van de groep. De 'hoofdman', één van de instructeurs van het museum, vertelt over de rechten en plichten van de tijdelijke burgers. Daarna gaat men aan de slag met middeleeuwse activiteiten. Men probeert een besef bij te brengen van de middeleeuwse hiërarchische samenleving. Ook de verdeling van de dagelijkse bezigheden over de seksen speelt een belangrijke rol. Het schoolkamp is erg succesvol. Dit is één van de redenen waarom men wil proberen in dit jaar een stuk grond bij te pachten om daar twee schoolkampen te situeren, één permanent klein dorpje, en één tentenkamp. Verder wil men graag in het bos een (kruis) boogschietbaan aanleggen, naast een timmerwerf en stallen en een weide voor de dieren, uit het zicht van het publiek.

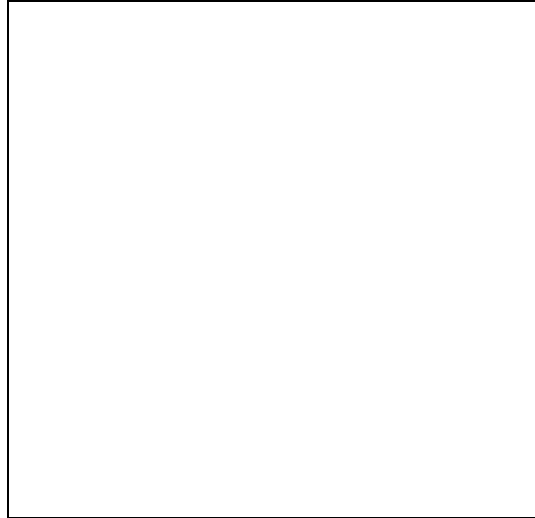
Museale informatie

Het *Middelaldercentret* is van mei tot en met september geopend. De openingstijden zijn

dagelijks, behalve maandag, van 10.00 t/m 16.00 uur.

De toegang bedraagt DKK 45,- (ongeveer 15,-) voor volwassenen, kinderen (4 tot en met 14 jaar) betalen DKK 25,-. Een familiekaartje kost DKK 105,-. Daarnaast zijn er speciale prijzen voor studenten, gepensioneerden en groepen. Diverse speciale activiteiten kunnen besteld worden, zoals een open vuur, een demonstratie van de blijde et cetera. Een rondleiding kost DKK 250,-.

Het adres van het *Middelaldercentret* luidt:

Ved Hamborgskoven 2,
Sundby L,
DK 4800 Nykøbing F.,
tel. +45-54861934,
fax +45-54861834,
e-mail: mc@intercity.dk,
Internetpagina: www.middelaldercentret.dk.
Afb. 3 Ligging van het Middelaldercentret

Middelaldercentret ligt op het eiland Lolland, direct tegenover het stadje Nykøbing op Falster. Nykøbing is goed bereikbaar per trein. Vanaf het station kan je bus 2 of 12 nemen die allebei stoppen bij het centrum. Vanaf Kopenhagen is het ongeveer 1 1/4e uur met de auto.

Literatuur

Ipsen, J., J. Futtrup & B. Clement (eds) (1995): *Historiske Værksteder i Danmark*, Ribe, pp 70-71.
Vemming Hansen, P., D. Lazenby, T. Simonsen & K. Johannessen (1997): *Middelaldercentret ..et museumscenter*, Nykøbing F.

